

Ludské práva v Európe – prehľad roka 2019

ČESKÁ REPUBLIKA

Česká republika

Hlava štátu: Miloš Zeman

Predseda vlády: Andrej Babiš

Parlament nedokázal schváliť ratifikáciu Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násilliu na ženách a domácemu násilliu a o boji proti nemu. Ministerstvo práce a sociálnych vecí predložilo návrh zákona o prídavku na bývanie, ktorý by ohrozil veľkú skupinu ľudí stratou bývania. Obavy naďalej vzbudzovala aj diskriminačná rétorika voči migrujúcim či príslušníkom a príslušníčkam rómskej menšiny.

POZADIE

Od apríla sa po celej krajine konali rozsiahle protesty v rámci kampane Milión chvíľok pre demokraciu, počas ktorých vyšli do ulíc státisíce ľudí. Medzi spúšťače protestov patrili aj obavy zo zasahovania vlády do súdnictva, začiatkom roka aj nedostatočné kroky vlády v reakcii na klimatickú krízu.

V auguste Výbor OSN na odstránenie rasovej diskriminácie (CERD) kritizoval diskrimináciu Rómov a Rómok v prístupe k ekonomickým, sociálnym a kultúrnym právam, ako aj rasistickú rétoriku politikov a političiek, či už v parlamente, vláde alebo na čele miestnych samospráv. Výbor upriamil pozornosť aj na pretrvávajúci výskyt rasovo motivovaných útokov na príslušníkov a príslušníčky rómskej či židovskej menšiny, migrujúcich a aktivistky a aktivistov za práva menšín.

Parlament nedokázal schváliť ratifikáciu Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násilliu na ženách a domácemu násilliu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor), navzdory tomu, že podľa dostupných informácií len malý počet páchatelov takýchto trestných činov je postavených pred súd.

EKONOMICKÉ, SOCIÁLNE A KULTÚRNE PRÁVA

Vo februári Európska komisia zaznamenala nedostatok cenovo dostupného bývania a vyhovujúceho sociálneho bývania v Českej republike, ako aj nárast bezdomovectva a osobnej zadlženosti.

V júni Ministerstvo práce a sociálnych vecí predložilo návrh zákona o prídavku na bývanie, ktorý by zaviedol prísnejšie kritériá na poberanie prídavku. V prípade jeho schválenia by na prídavok nemali nárok osoby a rodiny bývajúce v sociálnych ubytovniach. Mimovládne organizácie zamerané na bývanie varovali, že strata prídavku na bývanie by ohrozila tisícky rodín.

DISKRIMINÁCIA RÓMOV A RÓMOK

Bývanie

V marci Krajský úrad Stredočeského kraja rozhodol, že plošné vyhlásenie „zóny so zvýšeným výskytom sociálne nežiadúcich javov“ na území celého Kladna je

protizákonné. Táto zonácia pre Kladno, mesto s vysokým podielom rómskeho obyvateľstva, vstúpila do platnosti v súvislosti s novelou právnych predpisov o sociálnych dávkach z roku 2017, ktorá vylúčila obyvateľov a obyvateľky takto označenej zóny spomedzi osôb oprávnených požiadať o niektoré príspevky na bývanie. Krajský úrad konštatoval, že definovanie mesta Kladna ako takejto zóny nepredstavuje adekvátnu špecifikáciu lokality. V auguste zonáciu ako diskriminačnú prax kritizoval Výbor OSN na odstránenie rasovej diskriminácie.

Desiatky ďalších miest a obcí s významným podielom rómskeho obyvateľstva – ako napríklad Ústí nad Labem, Most, Karviná či Ostrava-Juh – však pokračovali vo vyhlasovaní takýchto „bezdotkatkových zón“ na svojich územiach, a to aj napriek výzvam od medzinárodných inštitúcií a organizácií monitorujúcich dodržiavanie ľudských práv, ktoré ich žiadali, aby podporili prístup rómskej populácie k adekvátnemu bývaniu a bojovali s diskriminačnou praxou v tomto sektore.

Vzdelávanie

Výbor OSN na odstránenie rasovej diskriminácie v auguste vyjadril obavy z pretrvávania segregácie v školstve, v rámci ktorej sú v prevádzke oddelené školy s veľkou väčšinou rómskych žiakov a žiačok.

V septembri Výbor ministrov Rady Európy hodnotil opatrenia prijaté v záujme ukončenia diskriminácie rómskych žiakov a žiačok segregáciou do škôl a tried pre mentálne znevýhodnené deti (potom, ako opakovane nedošlo k implementácii rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva v prípade „D. H. a ďalší proti Českej republike“). Zatiaľ čo niektoré reformy Výbor uvítal, s obavami zaznamenal, že rómske deti naďalej zostávajú nadmerne zastúpené vo vzdelávacích programoch pre deti s miernym mentálnym znevýhodnením. Podľa údajov vlády rómski žiaci a žiačky v školskom roku 2018/2019 tvorili v základných školách 3,7 % všetkých žiakov a žiačok, kým v školách s redukovaným vzdelávacím programom tvorili 29,1 % žiakov a žiačok.

V októbri Ministerstvo školstva, mládeže a telovýchovy obmedzilo podporu dostupnú pre žiakov a žiačky so špeciálnymi potrebami, keď stanovilo maximálny počet vzdelávacích asistentov či asistentiek na jedného resp. jednu na každú triedu. Zároveň udelilo školám možnosť prevádzkovať samostatné triedy pre žiakov a žiačky s poruchami učenia a správania. Viacero mimovládnych organizácií vyjadrilo znepokojenie nad skutočnosťou, že tieto kroky segregáciu rómskych detí v školách namiesto žiaduceho vývoja ešte zvýšia.

DISKRIMINÁCIA LGBTIQ OSÔB

V marci parlament rokoval o návrhu na úpravu občianskeho zákonníka, ktorá by zaviedla možnosť uzatvárať manželské zväzky aj párom rovnakého pohlavia, čím by nahradila existujúcu legislatívu oprávňujúcu páry rovnakého pohlavia vstupovať do registrovaného partnerstva. Protikladný návrh skupiny poslancov a poslankýň sa usiloval ukotviť v ústave nedotknutosť „tradičného manželstva“ medzi mužom a ženou. O žiadnom z týchto návrhov sa do konca roka nehlasovalo.

LUDIA NA ÚTEKU, ŽIADATELIA A ŽIADATELKY O AZYL

Česká republika pokračovala v zadržiavaní niektorých žiadateľov a žiadateľiek o azyl, vrátane detí, ktorých sa týkalo nariadenie o transfere osôb v rámci európskeho azylového systému (Dublinské nariadenie).

Vláda naďalej odmietala zapojenie Českej republiky do mechanizmu núdzového premiestňovania žiadateľov a žiadateľiek o azyl, ktorý stanovuje povinné kvóty na počet dočasne prijatých ľudí na úteku. Európska komisia podala v roku 2017 voči Českej republike na Súdnom dvore Európskej únie žalobu, ktorá do konca roka 2019 zostala nerozhodnutá.

Verejná ochrankyňa práv v minulosti kritizovala prístup úradov k skupine čínskych žiadateľov a žiadateľiek o azyl na procedurálnom aj vecnom základe. V roku 2017 požiadalo o azyl v Českej republike 78 čínskych občanov a občianok z dôvodu náboženského prenasledovania vo vlasti, ale v roku 2018 bolo až 70 z týchto žiadostí zamietnutých. V septembri 2019 Najvyšší správny súd vrátil tri prípady zamietnutých žiadostí o azyl na opakované posúdenie.

OBCHOD SO ZBRAŇAMI

Česká republika pokračovala v zásielkach zbraní pre vojenskú koalíciu pod vedením Saudskej Arábie a Spojených arabských emirátov, napriek značnému riziku, že dodané zbrane môžu byť použité pri vážnom porušovaní ľudských práv a medzinárodného humanitárneho práva vo vojenskom konflikte v Jemene.

MAĎARSKO

Maďarsko

Hlava štátu: János Áder

Predseda vlády: Viktor Orbán

Maďarská vláda rozšírila svoju kontrolu nad súdnictvom. Naďalej sa uplatňovali reštriktívne právne predpisy zamerané na mimovládne organizácie, ktoré pôsobili paralyzujúco na občiansku spoločnosť. Ľudia na úteku, žiadatelia a žiadateľky o azyl mali stále prísne obmedzený vstup do krajiny.

Právny, ústavný a inštitucionálny vývoj

Vláda naďalej čelila odporu zo strany domáceho obyvateľstva a zostávala pod medzinárodným dohľadom kvôli pretrvávajúcemu redukovaniu ľudských práv a nedodržiavaniu právnych predpisov EÚ.

V januári pokračovali protesty proti zákonu prijatému v decembri 2018, umožňujúcemu zamestnávateľom zvýšiť množstvo nadčasov, ktoré môžu od zamestnancov a zamestnankýň požadovať, a zároveň oddialiť vyplatenie odmeny za odpracované nadčasy až o tri roky. Protestujúca verejnosť a médiá o zákone hovorili ako o „otrokárskom zákone“.

V máji Európska asociácia sudcov a Európska komisia vyjadrili obavy nad ďalším oslabením kontrolných mechanizmov a rovnováhy na všeobecných súdoch, ktoré ohrozilo ich nezávislosť. V júni parlament odložil plány na zriadenie samostatného správneho súdneho systému na dobu neurčitú. Aj keď Ústavný súd rozhodol, že tento návrh je v súlade s maďarským základným zákonom (ústavou Maďarska), za potenciálne riziká politického zasahovania do súdnictva ho ostro kritizovala aj Benátska komisia Rady Európy.

V decembri parlament prijal „súhrnný zákon“, ktorým popri ďalších úpravách udelil verejným úradom oprávnenie spochybniť rozhodnutia všeobecných súdov v politicky citlivých prípadoch prostredníctvom podania sťažnosti na Ústavný súd, ktorého sudcov a sudkyne nominuje parlamentná väčšina.

Konanie podľa článku 7 ods. 1 Zmluvy o Európskej únii, začaté v roku 2018 na podnet Európskeho parlamentu, ktorým postúpil Maďarsko Európskej rade za to, čo považoval za „zjavné riziko závažného porušenia základných hodnôt EÚ“, zostalo do konca roka nerozhodnuté.

Sloboda prejavu a združovania sa

Vláda aj naďalej očierňovala a útočila na obrancov a obrankyne ľudských práv a občiansky sektor.

Odstrašujúci účinok na občiansku spoločnosť mala skutočnosť, že v platnosti zostávali reštriktívne právne predpisy zamerané na mimovládne organizácie, aktivistky a aktivistov brániacich práva ľudí na úteku, migrujúcich, žiadateľov a žiadateľiek o azyl. Vo februári Ústavný súd rozhodol, že trestný čin „napomáhania nelegálnej

migrácii“, zavedený tzv. legislatívou „Stop Soros“, nie je protiústavný. Dňa 3. júna Európska komisia postúpila Maďarsko Európskemu súdnemu dvoru na základe toho, že legislatíva „Stop Soros“ porušuje niekoľko smerníc EÚ. Ďalší súdny spor spochybňujúci legislatívu, ktorá stigmatizuje mimovládne organizácie prijímajúce finančné prostriedky zo zahraničia, predložený Európskou komisiou Súdnemu dvoru Európskej únie v decembri 2017, zostal do konca roka nerozhodnutý.¹

Maďarská vláda pokračovala aj v obmedzovaní akademickej slobody. V júli sa vďaka novej legislatíve zvýšil vplyv vlády na výskumné inštitúcie Maďarskej akadémie vied, čo vyvolalo obavy o nezávislosť akademického výskumu v budúcnosti. Námieta, ktorú vzniesol na Ústavnom súde predseda akadémie vied, zostávala na konci roka nerozhodnutá.

Kritické pohľady na vládne politiky v médiách boli obmedzené už od novembra 2018, keď bola založená holdingová spoločnosť prepojená s vládou, ktorá ovláda približne 80 % spravodajských médií na maďarskom trhu (na základe obratu). Štátne médiá vo svojom spravodajstve výrazne uprednostňovali názory a osobnosti spojené s vládou, v porovnaní s názormi a osobnosťami zastupujúcimi opozíciu.

Diskriminácia Rómov a Rómok

V máji Výbor OSN na odstránenie rasovej diskriminácie (CERD) dospel k záveru, že výskyt rasistických nenávistných prejavov proti Rómom a Rómkam, ľuďom na úteku, migrujúcim, žiadateľom a žiadateľkám o azyl a iným menšinám je alarmujúci, zahŕňajúc aj prejavy verejných činiteľov a činiteliek na najvyšších miestach. Výbor vyjadril znepokojenie aj nad vysokou mierou trestných činov z nenávisťi spáchaných voči Rómom a Rómkam, pričom orgány činné v trestnom konaní tieto útoky dostatočne nevyšetřili alebo neposkytli rómskym komunitám primeranú ochranu.

Výbor OSN na odstránenie rasovej diskriminácie tiež zistil, že systémová diskriminácia Rómov a Rómok pretrvávala v mnohých oblastiach vrátane zdravotnej starostlivosti, vzdelávania, bývania a zamestnanosti. Veľká časť rómskej populácie naďalej čelila extrémnej chudobe a žila v segregovaných osadách bez primeranej infraštruktúry a služieb.

Vláda pri novelizácii zákona o verejnom vzdelávaní v júli nevyužila príležitosť riešiť problém prehlbujúcej sa segregácie rómskych detí vo vzdelávaní. Konanie vo veci porušenia právnych predpisov, ktoré začala Európska komisia v roku 2016 v súvislosti s touto otázkou, zostávalo na konci roka nerozhodnuté

Práva LGBTIQ osôb

Politická reprezentácia vrátane predsedu parlamentu a ďalšie verejne činné osobnosti čoraz viac útočili na LGBTIQ ľudí homofóbnymi a diskriminačnými poznámkami.

Od júla krajne pravicové skupiny slovne aj fyzicky útočili na ľudí, ktorí sa zapojili (či už svojou účasťou, alebo organizačne) do podujatí v rámci Mesiaca Pride v Budapešti

---

¹ Amnesty International, [Hungary: EU action shows 'intimidation campaign' against those defending asylum-seekers will not be tolerated](#), 25. 7. 2019.

alebo ďalších podujatí organizovaných LGBTIQ združeniami pri iných príležitostiach. Mimovládne organizácie a médiá uviedli, že v niektorých prípadoch polícia neposkytla dostatočnú ochranu pred takými útokmi.

Právo na bývanie, nútené vystahovanie

Vláda podnikla ďalšie kroky, aby sa bezdomovectvo stalo trestným činom. Napriek silnej medzinárodnej a domácej kritike Ústavný súd v júni rozhodol, že zmena základného práva z roku 2018, na základe ktorej sa prebývanie na verejných priestranstvách stalo nezákonným, nebola protiústavná.

V júni parlament zamietol návrh požadujúci od obcí, aby poskytovali primerané náhradné ubytovanie rodinám s deťmi, ktoré boli nútené vystahované. Na základe medzinárodného práva je pritom poskytovanie náhradného ubytovania v takýchto prípadoch ich povinnosťou.

Práva žien

Po svojej februárovej návšteve v krajine dospela komisárka Rady Európy pre ľudské práva k záveru, že Maďarsko zaostáva v otázke rodovej rovnosti a práv žien, a to aj tým, že nepripravilo novú národnú stratégiu v oblasti rodovej rovnosti a zaviedlo politiky spájajúce ženy výlučne s rodinnými záležitosťami.

Vo februári vláda spustila akčný plán na ochranu rodiny. Ten zahŕňal opatrenia na ľahšie zosúladenie pracovného a rodinného života a na podporu rodín. Pracovná skupina OSN pre otázku diskriminácie žien v právnych poriadkoch a praxi, ako aj organizácie bojujúce za práva žien však tento plán kritizovali za to, že uprednostňuje rodičov so strednými a vysokými príjmami pred nízkopríjmovými rodinami.

V Maďarsku pretrvával stav, v ktorom sa nepodnikali kroky na predchádzanie a boj proti násiliu páchanému na ženách. Trestnému stíhaniu čelil len nízky počet páchatelov takýchto činov a obeť často zažívali stigmatizáciu, necitlivé zaobchádzanie zo strany orgánov činných v trestnom konaní a sudcovského zboru, ktoré viedlo k obviňovaniu obetí a neobjektívnym rozsudkom. Vláda aj naďalej ignorovala tlak občianskej spoločnosti na ratifikáciu Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor), pričom argumentáciu v prospech dohovoru označovala za „politické vyplakávanie“.

Ludia na úteku, žiadatelia a žiadateľky o azyl

Maďarsko aj naďalej prísne obmedzovalo vstup do krajiny pre ľudí na úteku a hľadajúcich azyl, pričom na ich prijímanie vláda vyhradila len dve „tranzitné zóny“ na hranici so Srbskom. Takmer všetky žiadosti o azyl predložené osobami prichádzajúcimi z „bezpečnej tranzitnej krajiny“, za akú je považované aj Srbsko, boli zamietnuté na základe nových kritérií, zavedených v roku 2018.

Žiadateľky a žiadatelia o azyl, ktorých žiadosti ešte neboli uzavreté, boli zadržaní v dvoch „tranzitných zónach“, zatiaľ čo tým, ktorých žiadosti boli zamietnuté, úrady počas čakania na vyhostenie neposkytovali stravu. Do konca roka 27 osôb s pomocou Maďarského helsinského výboru požiadalo Európsky súd pre ľudské práva o predbežné

opatrenia, aby im začali vydávať stravu. V júni Európska komisia začala nové konanie týkajúce sa porušenia povinnosti v súvislosti s neposkytovaním potravín osobám čakajúcim na vyhostenie po tom, ako ich žiadosti o azyl boli zamietnuté.

Niekoľko organizácií vyjadrilo znepokojenie nad správami, že poriadkové zložky použili nadmernú silu a násilie voči ľuďom na úteku, migrujúcim a hľadajúcim azyl, vrátane detí, počas toho, ako sa ich pokúšali „zatlačiť“ späť do Srbska, často im pri tom spôsobujúc bolesť a zranenia.

Výbor OSN na odstránenie rasovej diskriminácie vyjadril hlboké znepokojenie nad správami, že medzinárodný zákaz násilného navracania ľudí do krajiny, v ktorej im hrozí prenasledovanie alebo iné závažné porušenie ľudských práv (tzv. non-refoulement), nebol dôsledne dodržiavaný ani v právnych predpisoch, ani v praxi. V novembri Veľký senát Európskeho súdu pre ľudské práva v prípade „Ilias a Ahmed proti Maďarsku“ potvrdil, že Maďarsko nedostatočne zvažilo riziká návratu žiadateľov o azyl vyhostených do Srbska. Súd však nedokázal potvrdiť svoj predchádzajúci nález, že zadržiavanie žiadateľov v tranzitnej zóne bez zábezpek či formálneho rozhodnutia predstavovalo svojvoľné zadržiavanie.²

Bezpečnosť a opatrenia proti terorizmu

V septembri vláda predĺžila o šesť mesiacov „krízový stav spôsobený masovým prísťahovalectvom“, ktorý je v platnosti od roku 2015 a počas ktorého prislúchajú policii a armáde mimoriadne právomoci. Osobitný spravodajca OSN pre ľudské práva migrujúcich po svojej júlovej návšteve Maďarska vyzval maďarskú vládu, aby „okamžite prestala vyhlasovať, že čelí krízovej situácii“, a aby chránila práva ľudí hľadajúcich azyl.

Orgány verejnej správy nainštalovali vo verejných priestoroch v Budapešti tisícky bezpečnostných kamier, ktoré boli následne začlenené do súkromných kamerových systémov a prepojené s vládou databázou. To vyvolalo obavy z porušovania práva na súkromie a diskusiu o ochrane pred hromadným sledovaním. V decembri parlament prijal zákon oprávňujúci policajné použitie softvéru na rozoznávanie tvárí pri kontrole totožnosti osôb.

Ahmed H., sýrsky štátny príslušník, ktorého nespravodlivo odsúdili na základe chybného obvinenia z terorizmu a v januári podmienene prepustili na slobodu, sa v septembri konečne stretol so svojou rodinou na Cypre. Na základe drakonických maďarských protiteroristických zákonov strávil vo väzení tri a pol roka a stal sa terčom očierňujúcej vládnej kampane.³

---

² Amnesty International, [European Court of Human Rights confirms Hungary failed to assess risks on return for asylum-seekers expelled to Serbia](#), 25. 11. 2019 (Index: EUR 27/1465/2019).

³ Amnesty International, [Ahmed H: What happened](#), 28. 9. 2019.

Poľsko

Poľská republika

Hlava štátu: **Andrzej Duda**

Predseda vlády: **Mateusz Morawiecki**

Vláda pokračovala v zavádzaní zmien zákonov a politík narúšajúcich nezávislosť súdnictva. Voči desiatkam sudkýň a sudcov, ktorí sa proti týmto zmenám ozvali, bolo začaté disciplinárne konanie.

Súdy naďalej potvrdzovali právo na nenásilný protest, vrátane aktov občianskej neposlušnosti.

Pozadie

V priebehu roka politici a političky, zástupkyne a zástupcovia médií a ďalšie verejne činné osoby často vystupovali s diskriminačnými vyhláseniami voči menšinám ako LGBTIQ osoby alebo židovská komunita. V septembri Výbor OSN na odstránenie rasovej diskriminácie (CERD) vyzval vládu, aby zaviedla opatrenia, ktoré pomôžu ukončiť extrémnu chudobu v rómskej komunite, ukončia násilné vysťahovávanie Rómov a Rómok a búranie ich obydľí.

V januári starostu mesta Gdansk, Pawla Adamowicza, dobodol na smrť muž počas každoročného verejného charitatívneho podujatia. Starosta bol známy svojou podporou práv LGBTIQ osôb či otvorenosťou k ľuďom na úteku a migrujúcim.

Na ombudsmana Adama Bodnara počas roka opakovane útočili politickí predstavitelia i štátne médiá. Vo februári proti nemu podnikla právne kroky štátna televízia, ktorá od neho požadovala ospravedlnenie za to, že ju obvinil zo šírenia nenávisťi voči starostovi Gdanska. V máji súd potvrdil, že ombudsman má právo vyjadrovať sa kriticky voči televíznej stanici.

V októbri vyhrala parlamentné voľby vládna strana Právo a spravodlivosť (PiS), ktorá počas uplynulého mandátu zaviedla legislatívne zmeny narúšajúce nezávislosť súdnictva a ktorej členská základňa v stále väčšej miere používala nenávisťnú rétoriku voči menšinám. V Sejme (dolnej komore parlamentu) si strana Právo a spravodlivosť udržala väčšinu hlasov, zatiaľ čo v Senáte získala väčšinu kresiel opozícia.

Súdny systém

V apríli Európska komisia začala proti Poľsku konanie kvôli nedodržaniu právnych predpisov pri uplatňovaní disciplinárnych konaní proti sudcom a sudkyňiam. V októbri Európska komisia dospela k záveru, že poľská vláda jej neposkytla uspokojivú odpoveď na obavy, že nový režim disciplinárnych konaní narúša nezávislosť sudcov a sudkýň. Prípado následne postúpila Súdnemu dvoru Európskej únie.

V júni Súdny dvor EÚ rozhodol, že zákon o Najvyššom súde, ktorý mal slúžiť na

vylúčenie tretiny jeho sudcovského zboru, je v rozpore s legislatívou EÚ. Už v novembri 2018 Súdny dvor EÚ vydal predbežné rozhodnutie, ktorým nariadil poľským úradom, aby uviedli obsadenie Najvyššieho súdu späť do stavu, v akom bolo pred začatím uplatňovania zákona.

Parlament tiež v júni prijal dodatok k Trestnému zákonníku. Zaviedol ním okrem iného aj trest odňatia slobody na doživotie bez možnosti podmieneného prepustenia, čo porušuje medzinárodné záväzky v oblasti ľudských práv. Po námietkach zo strany veľkej časti odbornej obce prezident dodatok postúpil na preskúmanie Ústavnému súdu, ktorý do konca roka nedospel k rozhodnutiu.

Dňa 5. novembra Súdny dvor EÚ rozhodol, že zákon o znížení vekovej hranice na odchod sudcov a sudkyň do dôchodku, ktorá sa líšila na základe rodu, porušoval zákony EÚ. V samostatnom prípade dňa 19. novembra Súdny dvor EÚ rozhodol, že nová Disciplinárna komora Najvyššieho súdu, ktorej členovia boli vymenovaní novou Národnou súdnou radou, musí splniť požiadavku nezávislosti a nestrannosti. Súdny dvor EÚ upresnil, že posúdiť, či požiadavka bola splnená, je úlohou Najvyššieho súdu. Dňa 5. decembra Najvyšší súd rozhodol, že nová Národná súdna rada bola vymenovaná takým spôsobom, ktorý negarantuje jej nezávislosť. Dňa 20. decembra dolná komora parlamentu prijala ďalší dodatok, ešte viac narúšajúci nezávislosť súdnictva.

Európsky súd pre ľudské práva požiadal poľskú vládu o vyjadrenie k dvom prípadom, v ktorých sudca a sudkyňa tvrdili, že v súvislosti s reformou súdnictva došlo k porušeniu ich práva na spravodlivé vypočutie.

Sudcovia, sudkyne, prokurátorky a prokurátori, ktorí sa ozvali na obranu nezávislosti súdnictva, naďalej čelili politicky motivovaným disciplinárnym konaniam.

Intenzívna očierňujúca kampaň proti sudcom a sudkyňiam brániacim princípy právneho štátu pokračovala v štátnych médiách a na sociálnych sieťach počas celého roka a zahŕňala aj osobné útoky na sudkyne a sudcov. V auguste médiá zverejnili informácie o prepojení tejto kampane s vysoko postavenými úradníkmi ministerstva spravodlivosti. Po týchto odhaleniach v auguste odstúpil z funkcie zástupca ministra spravodlivosti Łukasz Piebiak.

Sloboda zhromažďovania sa

Aj v uplynulom roku boli desiatkam pokojných protestujúcich proti vláde a proti nacionalizmu uložené pokuty alebo boli obvinení a obvinené z trestného činu. Vo väčšine prípadov súdy potvrdili práva protestujúcich na slobodu prejavu a pokojného zhromažďovania sa. Súdy zrušili aj obvinenia z roku 2017 proti protestujúcim, ktorí preliezli cez kovové policajné zátarasy do blízkosti budovy parlamentu. V malom počte prípadov boli jednotlivým osobám za protestovanie uložené pokuty na základe právnej úpravy, ktorá uprednostňuje takzvané „pravidelné zhromaždenia“ pred pokusmi o usporiadanie kontraprotestov či spontánnymi demonštráciami.

Vo februári sudca z Varšavy nariadil obnovenie vyšetrovania v prípade štrnástich žien, ktoré boli v novembri 2017 slovne a fyzicky napadnuté, keď rozvinuli transparent s nápisom „Stop fašizmu“ na varšavskom pochode pri príležitosti Dňa nezávislosti. Ženy spochybnili rozhodnutie prokuratúry z roku 2018 ich prípad uzavrieť a v samostatnom konaní sa odvolali proti pokutám, ktoré im súd uložil za „zasahovanie do riadne nahláseného verejného zhromaždenia“. Dňa 24. októbra oblasťný súd vo Varšave všetky obvinenia voči nim zrušil, pričom vyhlásil, že ženy mali právo pokojne protestovať a vyjadriť svoj protifašistický postoj.

Sloboda prejavu

V máji polícia zatkla aktivistku Elżbietu Podleśnu, ktorú následne niekoľko hodín zadržovali pre podozrenie zo „znevažovania náboženského presvedčenia“, na základe tvrdenia polície, že u nej našli kópie plagátu s vyobrazením Madony s dieťaťom s dúhovou svätožiarou vo farbách LGBTIQ zástavy, aké boli v predchádzajúcom mesiaci vylepené po meste Płock. Pri obvinení zo „znevažovania náboženského presvedčenia“ hrozí páchatelom či páchatelkám trest odňatia slobody až na dva roky. Prípad Elżbiety Podleśnej zostal do konca roka nerozhodnutý.

Práva LGBTIQ osôb

Krajský súd vo Varšave nariadil, aby noviny *Gazeta Polska* prestali s kampaňou, v rámci ktorej distribuovali nálepky s nápisom „Zóna bez LGBT“. Súd rozhodol v prospech žalobcu (jedného z organizátorov pochodu Pride v Lubline), ktorého žaloba sa zakladala na tvrdení, že nálepky sú urážkou ľudskej dôstojnosti. Až 64 miestnych zastupiteľstiev v Poľsku prijalo rezolúciu proti „LGBT ideológii“, údajne „na obranu rodín“ či „chrániac práva katolíkov a katolíčok“.

V atmosfére rétoriky proti LGBTIQ ľuďom, ktorá zaznievala z médií i z úst politikov a političiek, sa v júli v Białystoku uskutočnil prvý tamojší pochod Pride. Podľa policajných odhadov mal približne tisícov účastníkov a účastníčok, ktorú napadol približne štvrtisícový dav kontrapochodu – hádzali do nich petardy, dlažobné kocky a vajcia, vykrikovali nadávky a na niekoľko zástancov a zástankýň práv LGBTIQ osôb fyzicky zaútočili aj zblízka. Objavili sa pochybnosti, či polícia poskytla zúčastneným na pochode Pride adekvátnu ochranu, ako aj podozrenie, že pred začiatkom podujatia im nezabezpečila bezpečný prístup na miesto konania.

Bezpečnosť a opatrenia proti terorizmu

V máji Najvyšší administratívny súd zamietol sťažnosť Helsinskej nadácie pre ľudské práva voči používaniu utajených informácií pri deportáciách osôb vrátane ľudí hľadajúcich azyl. Súd rozhodol, že úrady majú právo odmietnuť prístup k informáciám, na základe ktorých rozhodli o vyhostení osôb, v prípade, že by tým došlo k ohrozeniu štátnej bezpečnosti. Prípad vyvolal pochybnosti, či v prípadoch deportácií, pri ktorých došlo k využitiu tohto ustanovenia, bolo dodržané právo na spravodlivý súdny proces.

Vyšetrovanie spolupráce Poľska s Ústrednou spravodajskou službou USA (CIA) pri prevádzkovaní tajného väzenia na poľskom území zostávalo naďalej otvorené. Povinnosti vyplývajúce z rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva z roku 2015 v prípadoch al-Našírího a Abú Zubajdu neboli splnené v plnom rozsahu. V júni Výbor ministrov Rady Európy konštatoval, že stále nezaznamenal skutočný pokrok v domácom vyšetrowaní vážnych porušení ľudských práv vrátane mučenia a utajeného väznenia.

Ľudia na úteku, žiadatelia a žiadateľky o azyl

Aj počas roka 2019 pretrvávala prax vytlačania ľudí hľadajúcich azyl cez hraničný priechod z poľského územia naspäť do Bieloruska. V septembri Výbor OSN na odstránenie rasovej diskriminácie (CERD) vyjadril znepokojenie nad správami o tom, že príslušníci pohraničnej stráže ľuďom hľadajúcim azyl odopierajú vstup do Poľska či možnosť požiadať o azyl.

Slovensko

Slovenská republika

Hlava štátu: **Zuzana Čaputová** (nastúpila v júni po Andrejovi Kiskovi)

Predseda vlády: **Peter Pellegrini**

Parlament odmietol ratifikáciu Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu (Istanbulského dohovoru). Pretrvávalo znepokojenie nad rozsiahlou diskrimináciou Rómov a Rómok vo vzdelávaní a ďalších oblastiach. Nadalej chýbal kontrolný mechanizmus na nezávislé vyšetrenie obvinení z nezákonného použitia sily zo strany polície.

Pozadie

V marci si voliči a voličky na Slovensku po prvýkrát zvolili na prezidentský post ženu, Zuzanu Čaputovú, ktorá sa prezentovala protikorupčným programom.

Takisto v marci bol obvinený podnikateľ z objednávky vraždy investigatívneho novinára Jána Kuciaka. Z vykonania vraždy Kuciaka a jeho snúbenice v roku 2018 bol v apríli obvinený bývalý vojak. Kuciak skúmal prípady nezrovnalostí vo verejnom obstarávaní, pričom do niektorých bol zapojený aj podnikateľ obvinený z objednania jeho vraždy. Niekoľko mesiacov pred smrťou Kuciak podal na tohto muža trestné oznámenie za vyhrážanie.

Diskriminácia Rómov a Rómok

V auguste ústavný súd priznal skupine štyroch Rómov, zastúpenej mimovládnu organizáciu Poradňa pre občianske a ľudské práva, nárok na náhradu za prieťahy vo vyšetrowaní obvinení z diskriminácie, na ktorého výsledok čakali už 13 rokov. Prvýkrát sa obrátili na súd v roku 2006, keď ich personál v dedinskom pohostinskom zariadení na východnom Slovensku odmietol obslúžiť pre ich etnický pôvod.

Polícia a bezpečnostné sily

Obvinenia z neprimeraného použitia sily zo strany polície proti rómskej komunite v Moldave nad Bodvou zostali aj po ďalšom roku nevyšetrené.

V júni verejná ochrankyňa práv kritizovala policajnú inšpekciu za to, že nevyšetrila policajný zásah v rómskej osade v Moldave nad Bodvou z júna 2013. Počas zásahu bolo zranených viac ako 30 osôb vrátane detí. Keď sa nedočkali nápravy s využitím vnútroštátnych opravných prostriedkov, podali ôsmi Rómovia žalobu na Európsky súd pre ľudské práva. Prípad zostal do konca roka neuzavretý. Verejná ochrankyňa práv vyjadrila tiež obavy z policajného vyšetrowania šiestich obetí zásahu za údajné krivé obvinenie polície z protiprávneho konania.

Právo na vzdelanie

V januári vláda aktualizovala akčné plány Stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020, na roky 2019 – 2020. Jedným zo stanovených cieľov je odstraňovanie rasovej segregácie rómskych žiakov a žiačok v školskom systéme. Napriek týmto záväzkom pretrvávali obavy z rasovej diskriminácie rómskych detí v oblasti vzdelávania. Správa, ktorú vydalo ministerstvo financií, poukázala na systémové nedostatky a pretrvávajúcu diskrimináciu Rómov a Rómok v prístupe k vzdelaniu (ako aj k zamestnaniu a zdravotnej starostlivosti). Ministerstvo vyjadrilo znepokojenie nad tým, že rómske deti sa v bežných školách zvyčajne vzdelávali v oddelených triedach a viac ako polovicu žiačok a žiakov v špeciálnych školách pre deti s mentálnym znevýhodnením predstavovali deti z rómskych rodín a/alebo rodín poberajúcich sociálne dávky.

Podobné obavy vyjadrili v priebehu roka aj ďalšie orgány vrátane Európskej komisie, čo v októbri vyústilo do začatia konania proti Slovenskej republike vo veci nesplnenia si povinnosti a porušenia právnych predpisov EÚ o rovnosti. Komisia poskytla vláde dva mesiace na prijatie opatrení na riešenie systematickej diskriminácie a segregácie rómskych detí vo vzdelávaní; v opačnom prípade môže postúpiť celú záležitosť Súdnemu dvoru EÚ. V novembri Výbor OSN pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva (CESCR) vyzval vládu, aby podnikla okamžité kroky na začleňovanie rómskych detí zo špeciálnych škôl a oddelených tried do bežného vzdelávania.

Nútená sterilizácia

V júni Poradňa pre občianske a ľudské práva vyjadrila obavy v súvislosti s pretrvávajúcou neochotou vlády prevziať zodpovednosť za nútenú sterilizáciu rómskych žien a zabezpečiť za ňu dotknutým ženám odškodnenie. Návrh verejnej ochrankyne práv z roku 2018 na prijatie osobitnej legislatívy, ktorá by ustanovila rámec pre primerané odškodnenie obetí tohto porušovania ľudských práv, sa do konca roka nepretavil do aktívnych krokov zákonodarného zboru. V novembri výbor CESCR vyzval Slovensko, aby zabezpečilo úplné, nezávislé a transparentné vyšetrenie prípadov nútenej sterilizácie rómskych žien a poskytlo nápravu všetkým jeho obetiam.

Práva žien

V marci parlament odmietol ratifikovať Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácomu násiliu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor). Mimovládne organizácie, ktoré pracujú s obeťami domáceho násillia, vyjadrili znepokojenie nad tým, že úrady stále nedokázali nájsť primeraný spôsob boja proti domácomu násiliu ani dostatočne financovať podporné služby pre ženy a ďalších ľudí, ktorí zažili domáce alebo rodovo podmienené násillie.

V parlamente pokračovali snahy o ďalšie obmedzenie prístupu k interrupciám a o ich kriminalizovanie. Počas septembra a októbra parlament odmietol štyri takéto návrhy, vrátane jedného od krajne pravicovej Ľudovej strany Naše Slovensko, ktorý by skrátil lehotu na vykonanie interrupcie z 12 na 8 týždňov. V novembri, počas intenzívnej protestnej kampane organizácií a občianskych iniciatív za ľudské práva žien a po intervencii komisára Rady Európy pre ľudské práva, poslanci a poslankyne Národnej rady odmietli ďalší návrh zákona, ktorý by ženy rozhodnuté absolvovať interrupciu nútil podstúpiť ultrazvukové vyšetrenie a prevziať si snímku embrya alebo plodu.

Ľudia na úteku, žiadatelia a žiadateľky o azyl

V auguste Výbor OSN pre práva dieťaťa (CRC) zasiahol proti rozdeleniu afganskej rodiny žiadajúcej o azyl. Slovenské úrady plánovali matku so štyrmi deťmi presunúť do Holandska podľa nariadenia o transfere osôb v rámci európskeho azylového systému (Dublinské nariadenie), čím by ich oddelili od otca/manžela. Za zohľadnenie ich špecifickej rodinnej situácie sa angažovala mimovládna organizácia Liga za ľudské práva.

Mučenie a iné zlé zaobchádzanie

V júli, rok po tom, ako slovenské úrady vydali Aslana Jandieva do Ruskej federácie, bol Jandiev odsúdený na 19 rokov odňatia slobody. Dvaja z troch svedkov v jeho prípade stiahli svoje výpovede s odôvodnením, že boli vynútené mučením. Amnesty International a ďalšie organizácie vydanie Jandieva odsudzovali, nakoľko bolo v rozpore so záväzkami Slovenska vyplývajúcimi z medzinárodného práva, na základe odôvodneného podozrenia, že v prípade jeho vydania mu bude hroziť mučenie a iné zlé zaobchádzanie.